

Frank Herbert

DUIN

'70LT

AMSTERDAM · ANTWERPEN

Deze poging tot voorspelling wordt in nederigheid en bewondering opgedragen aan al die lieden wier inspanningen verdergaan dan louter ideeën in het rijk van de ‘stoffelijke werkelijkheid’ – aan de ecologen van het droge land, waar ze ook mogen zijn en in welke tijd ze ook mogen werken.

Inhoud

Boek I <i>Duin</i>	9
Boek II <i>Muad'Dib</i>	223
Boek III <i>De profeet</i>	401
Aanhangsel I: <i>De ecologie van Duin</i>	541
Aanhangsel II: <i>De godsdienst van Duin</i>	551
Aanhangsel III: <i>Verslag van de beweegredenen en doelstellingen van de Bene Gesserit</i>	561
Aanhangsel IV: <i>De Almanak en-Asbraf (Beknopte bloemlezing uit de Edele Geslachten)</i>	565
<i>Termen van het Keizerrijk</i>	567
Kaart	588
<i>Kaarttechnische opmerkingen</i>	591

Boek I

Duin

Een begin is het moment waarop je er zeer nauwgezet voor moet zorgen dat alles in evenwicht is. Dat weet iedere zuster van de Bene Gesserit. Als je dus begint het leven van Muad'Dib te bestuderen, moet je ervoor zorgen dat je hem allereerst in zijn eigen tijd plaatst: geboren in het 57ste regeringsjaar van de Padishah Keizer Shaddam IV. En let er vooral op dat je Muad'Dib in zijn eigen omgeving plaatst: de planeet Arrakis. Laat je niet misleiden door het feit dat hij op Caladan werd geboren en daar zijn eerste vijftien levensjaren doorbracht. Arrakis, de planeet die bekend staat als Duin, zal eeuwig zijn planeet zijn.

Handleiding tot het leven van Muad'Dib door Prinses Irulan

In de week voor hun vertrek naar Arrakis, toen de laatste drukke voorbereidingen bijna ondraaglijk werden, kwam een oude vrouw de moeder van de jongen Paul bezoeken.

Het was een warme nacht in kasteel Caladan, en de oude steenmassa die aan zesentwintig generaties van het geslacht Atreides onderdak had geboden, voelde zweterig maar kil aan, zoals altijd voor een weeromslag.

De oude vrouw werd binnengelaten door de zijdeur in de gewelfde gang naast Pauls kamer en ze mocht even kijken hoe hij lag te slapen.

De jongen werd wakker en in het schemerige licht van een suspensielamp, die laag brandde en vlak bij de vloer hing, zag hij op één pas voor zijn moeder een omvangrijke vrouwengestalte in de deuropening staan. De oude vrouw zag eruit als een heks – haar als warrige spinnenwebben, een door een kap overschaduwde gezicht en ogen als schitterende edelstenen.

‘Is hij niet klein voor zijn leeftijd, Jessica?’ vroeg de oude vrouw. Haar stem piepte en jankte als een ontstemde baliset.

Pauls moeder antwoordde met haar zachte alt: ‘De Atreides staan erom bekend dat ze laat beginnen te groeien, Eerwaarde Moeder.’

‘Dat heb ik gehoord, dat heb ik gehoord,’ piepte de oude vrouw. ‘Maar hij is toch al vijftien.’

‘Ja, Eerwaarde Moeder.’

‘Hij is wakker en luistert naar ons,’ zei de oude vrouw. ‘Slimme dondersteen.’ Ze grinnikte. ‘Maar adel moet sluw zijn. En als hij echt de kwisatz haderach is... nou...’

In de schaduwen van zijn bed hield Paul zijn ogen op maar een heel klein kiertje open. Twee heldere ovalen – de pientere ogen van de oude vrouw – schenen groter te worden en te gloeien terwijl ze in de zijne starden.

‘Slaap maar goed, slimme dondersteen,’ zei de oude vrouw. ‘Morgen heb je al je vermogens nodig om mijn gom jabbar te weerstaan.’

En weg was ze, zijn moeder voor zich uitduwend, en ze sloot de deur met een stevige klap.

Paul lag wakker en vroeg zich af: *Wat is een gom jabbar?*

Van alle verwarrende dingen in deze tijd van verandering, was de oude vrouw wel het vreemdste dat hij had gezien.

Eerwaarde Moeder.

En de manier waarop ze zijn moeder Jessica noemde alsof ze een gewone dienstmeid was en niet een Bene Gesserit Vrouwe, concubine van een hertog en moeder van de erfgenaam.

Is een gom jabbar iets van Arrakis, dat ik moet weten voor we daarheen gaan? vroeg hij zich af.

In gedachten herhaalde hij haar vreemde woorden: *Gom jabbar... kwisatz haderach.*

Hij had zoveel moeten leren. Arrakis verschilde zoveel van Caladan dat Pauls hoofd omliep van alle nieuwe kennis. *Arrakis–Duin–Woestijnplaneet.*

Thufir Hawat, de meestermoordenaar van zijn vader, had het uitgelegd: hun doodsvijanden, de Harkonnens, hadden tachtig jaar lang de planeet als tijdelijk leen gehad, met een contract van de CHOAM-Maatschappij om de geriatrische specie, melange, te delven. Nu trokken de Harkonnens weg om vervangen te worden door het Geslacht Atreides dat de planeet voorgoed als leen kreeg – een duidelijke overwinning voor Hertog Leto. Toch, had Hawat gezegd, ging er achter die schone schijn een dodelijk venijn schuil, want Hertog Leto was gezien bij de Grote Geslachten van de Landsraad.

‘Een gezien man wekt jaloezie bij de machthebbers,’ had Hawat gezegd.

Arrakis–Duin–Woestijnplaneet.

Paul viel in slaap en droomde van een Arrakische grot waar overal om hem heen mensen zwijgend rondliepen in het gedempte licht van gloeibollen. Het was er erg plechtig, net als in een kathedraal en hij hoorde een zacht geluid – het tikken van vallende waterdruppels. Zelfs terwijl hij nog droomde, wist Paul dat hij zich deze droom zou herinneren als hij wakker werd. Hij herinnerde zich altijd de voorspellende dromen.

De droom vervaagde.

Paul werd half wakker en voelde dat hij in zijn warme bed lag – en hij dacht... en hij dacht. Deze wereld van kasteel Caladan, zonder speelkameraadjes of vrienden van zijn eigen leeftijd, verdiende misschien geen droef afscheid. Dr. Yueh, zijn onderwijzer, had erop gezinspeeld dat er op Arrakis niet zo streng de hand werd gehouden aan het faufreluches klassensysteem. De planeet herbergde mensen die aan de rand van de woestijn woonden zonder een caid of een bashar die hen commandeerde: door-het-

zand-geregeerde mensen die Vrijmans heetten, en in geen enkele Keizerlijke Volkstelling voorkwamen.

Arrakis–Duin–Woestijnplaneet.

Paul voelde zijn eigen gespannenheid en besloot een van de geest-lichaamslessen die zijn moeder hem had geleerd in praktijk te brengen. Drie snelle ademteugen brachten het proces op gang: hij dook onder in zijn dobberende bewustzijn... richtte zijn aandacht... zijn aorta verwijdde zich... hij vermeed het ongerichte mechanisme van het bewustzijn... om alleen als hij dat verkoos bewust te denken... zuurstofrijk bloed stroomde snel de overbelaste gebieden binnen... *voedsel-veiligheid-vrijheid bereikt men niet met instinct alleen...* het dierlijke bewustzijn reikt niet verder dan het gegeven ogenblik en staat ook niet stil bij de gedachte dat zijn slachtoffers kunnen uitsterven... het dier vernietigt en produceert niet... dierlijke vreugden blijven dicht bij het gewaarwordingsniveau en vermijden het actieve waarnemen... de mens heeft een achtergrondrooster nodig waardoor hij zijn heeal moet beschouwen... gekozen, gericht bewustzijn, dat vormt je rooster... lichamelijke volledigheid volgt als de loop van zenuw- en bloedbaan voldoet aan het diepste besef van celbehoeften... alle dingen/cellen/wezens zijn onbestendig... streven naar een innerlijke bestendigheidsbeweging...

De les rolde rond en rond en rond in Pauls voortkabbelende bewustzijn.

Toen de dageraad Pauls vensterbank beroerde met haar gele licht, voelde hij het door zijn gesloten oogleden heen. Hij deed ze open en hoorde toen opnieuw de haastige drukte in het kasteel en zag het vertrouwde patroon van de plafondbalken van zijn slaapkamer.

De deur naar de gang ging open en zijn moeder keek naar binnen; haar haar, dat wel overschaduwde brons leek, boven op haar kruin samen-gebonden met een zwart lint, haar ovale gezicht uitdrukkingloos en haar groene ogen die hem ernstig aankeken.

‘Je bent wakker,’ zei ze. ‘Heb je goed geslapen?’

‘Ja.’

Hij bekeek haar lange gestalte en zag de lichte gespannenheid in haar schouders toen ze van het rek in de kast kleren voor hem uitkoos. Iemand anders zou die spanning niet hebben opgemerkt, maar zij had hem geoe-fend in de Bene Gesserit manier – in gedetailleerde en precieze waarne-ming. Ze draaide zich om en hield een gekleed jasje omhoog. Boven de borstzak was de rode Atreideshavik geborduurd.

‘Kleed je snel aan,’ zei ze. ‘De Eerwaarde Moeder wacht.’

‘Ik heb een keer van haar gedroomd,’ zei Paul. ‘Wie is zij?’

‘Ze was mijn lerares op de Bene Gesserit school. Nu is ze Waarheidszegger van de Keizer. En Paul...’ Ze aarzelde. ‘Je moet haar over je dromen vertellen.’

‘Dat zal ik doen. Is zij de reden dat wij Arrakis hebben gekregen?’

‘Wij hebben Arrakis niet *gekregen*.’ Jessica sloeg een stofje van een broek en hing die met het jasje op de standaard naast zijn bed. ‘Laat de Eerwaarde Moeder niet wachten.’

Paul ging rechtop zitten en sloeg zijn armen om zijn knieën. ‘Wat is een gom jabbar?’

Weer ontdekte hij door de oefening die ze hem had gegeven haar bijna onmerkbaar aarzeling, teken van nervositeit, die als angst aanvoelde.

Jessica liep naar het raam, schoof de gordijnen open en staarde over de boomgaarden langs de rivier naar de Syubiberg. ‘Je zult er gauw genoeg achter komen... wat de gom jabbar is,’ zei ze.

Hij hoorde de angst in haar stem en verwonderde zich erover.

Jessica sprak zonder zich om te draaien. ‘De Eerwaarde Moeder wacht in mijn zitkamer. Haast je, alsjeblieft.’

De Eerwaarde Moeder Gaius Helena Mohiam zat in een geborduurde stoel en zag moeder en zoon naderen. De ramen aan weerszijden keken uit over de ronde, zuidelijke bocht van de rivier en de groene akkers van het landgoed van de familie Atreides, maar de Eerwaarde Moeder lette niet op het uitzicht. Vanmorgen voelde ze goed hoe oud ze was en dat maakte haar uiterst prikkelbaar. Ze gaf haar ruimtereis en de omgang met dat verfoeilijke Ruimtegilde met zijn geheimzinnige manieren van doen er de schuld van. Maar dit was een opdracht die persoonlijke aandacht vereiste van een Helderziende Bene Gesserit. Zelfs de Waarheidszegger van de Padishah Keizer kon die verantwoordelijkheid niet ontlopen als ze tot haar plicht werd geroepen.

Die verdomde Jessica! dacht de Eerwaarde Moeder. *Als ze ons nou maar een meisje had gebaard, zoals haar was opgedragen!*

Jessica bleef drie passen voor de stoel stilstaan en maakte een kleine buiging, haar hand gleden langs de zijkant van haar rok. Paul maakte de korte buiging die zijn dansleraar hem had geleerd – de buiging die hij moest gebruiken ‘als je twijfelde aan de status van de ander’.

De nuances van Pauls begroeting ontgingen de Eerwaarde Moeder niet. Ze zei: ‘Hij is voorzichtig, Jessica.’

Jessica legde haar hand op Pauls schouder en greep hem stevig vast. Een hartslag lang vloede er angst door haar handpalm. Toen had ze haar zelfbeheersing terug. ‘Dat is hem geleerd, Eerwaarde Moeder.’

Waar is ze bang voor? vroeg Paul zich af.

De oude vrouw nam Paul in een gestaltwaarneming op: gezicht ovaal als dat van Jessica, maar sterke botten... haar: het pikzwart van de Hertog, maar met de wenkbrauwen van de grootvader van moederskant wiens naam niet genoemd mag worden, en die smalle, hooghartige neus; de vorm van de vrijmoedig sturende ogen is van de oude Hertog, de grootvader van vaders kant die dood is.

Dat was nog eens een man die de kracht van de overmoed wist te waarderen – zelfs in de dood, dacht de Eerwaarde Moeder.

‘Onderwijs is één ding,’ zei ze, ‘maar het grondgegeven is heel iets anders. We zullen zien.’ De oude ogen keken Jessica scherp aan. ‘Laat ons alleen. Ik raad je aan de meditatie van de vrede te beoefenen.’

Jessica nam haar hand van Pauls schouder. ‘Eerwaarde Moeder, ik...’

‘Jessica, je weet dat het moet gebeuren.’

Paul keek zijn moeder verbaasd aan.

Jessica richtte zich op. ‘Ja... natuurlijk.’

Paul keek weer naar de Eerwaarde Moeder. Beleefdheid en het duidelijke ontzag dat zijn moeder voor deze oude vrouw had, spoorden hem aan tot voorzichtigheid. Maar toch was hij boos en bezorgd om de vrees die zijn moeder uitstraalde.

‘Paul...’ Jessica haalde diep adem. ‘... deze proef die je nu gaat afleggen... is belangrijk voor mij.’

‘Proef?’ Hij keek haar aan.

‘Denk eraan dat je de zoon van een hertog bent,’ zei Jessica. Ze draaide zich om en liep met ruisende rokken de kamer uit. De deur viel stevig achter haar dicht.

Paul keek de oude vrouw aan en bedwong zijn boosheid. ‘Stuurt men Vrouwe Jessica weg als een dienstmeid?’

Even gleed er een glimlach om de gerimpelde oude mond. ‘Vrouwe Jessica wás mijn dienstmeid, jongen, veertien jaar lang, toen ze nog op school was.’ Ze knikte. ‘En een goeie ook. En kom nu hier!’

Ze snauwde het hem toe. Paul merkte dat hij zonder erbij te denken gehoorzaamde. *Ze gebruikt de Stem,* dacht hij. Op een gebaar van haar stond hij stil naast haar knieën.

‘Zie je dit?’ vroeg ze. Uit de plooiën van haar gewaad haalde ze een kubusvormig groen metalen doosje tevoorschijn met een ribbe van vijftien centimeter. Ze draaide het om en Paul zag dat het aan een kant open was – zwart en vreemd beangstigend. Geen licht drong binnen in dat zwarte gat.

‘Leg je rechterhand in de doos,’ zei ze.

Ineens was Paul erg bang. Hij wilde een stap achteruit doen, maar de oude vrouw zei: 'Is dat een manier om je moeder te gehoorzamen?'

Hij keek op naar haar pientere schitterogen.

Zonder dat hij er iets tegen kon doen legde Paul zijn hand in de doos. Toen de duisternis zijn hand opslokte voelde die eerst koud aan, daarna voelde hij glad metaal tegen zijn vingers en een prikkend gevoel alsof zijn hand sliep.

Op het gezicht van de oude vrouw verscheen een roofzuchtige uitdrukking. Ze trok haar rechterhand bij de doos vandaan en hield die hand vlak naast Pauls hals. Hij zag iets metaligs glimmen en wilde zich omdraaien.

'Sta stil!' snauwde ze.

Weer de Stem! Hij keek weer naar haar gezicht.

'Ik hou hier de gom jabbar tegen je nek,' zei ze. 'De gom jabbar, de aanmatigende vijand. Het is een naald met een druppel vergif aan de punt. Ah-ah! Niet wegtrekken, anders zul je dat gif voelen.'

Paul probeerde te slikken met zijn droge keel. Hij staaarde gebiologeerd naar het gerimpelde, oude gelaat, de schitterende ogen en het bleke tandvles om de zilverkleurige metalen tanden die oplichtten als ze sprak.

'De zoon van een hertog weet natuurlijk alles van vergif,' zei ze. 'Dat hoort bij onze tijd, niet? Muskie, om je drank mee te vergifigen. Aumas, om je voedsel mee te vergifigen. De snelwerkende en de langzame en die er net tussenin. Hier heb je dan een nieuwe: de gom jabbar. Die doodt alleen dieren.'

Trots won het van Pauls angst. 'Durft u te suggereren dat de zoon van een hertog een dier is?' vroeg hij.

'Laten we zeggen dat ik stel dat je wel eens een mens zou kunnen zijn,' zei ze. 'Rustig! Ik waarschuw je dat je niet moet proberen je los te rukken. Ik ben oud, maar mijn hand kan deze naald in je hals drukken voor je los bent.'

'Wie bent u?' fluisterde hij. 'Hoe bent u erin geslaagd mijn moeder zover te krijgen dat ze u met mij alleen liet? Komt u van de Harkonnens?'

'De Harkonnens? Lieve hemel, nee! En nu stil zijn.' Een droge vinger raakte zijn nek en hij bedwong de onwillekeurige neiging opzij te springen.

'Goed,' zei ze. 'De eerste proef heb je doorstaan. De rest gaat als volgt: als je je hand uit de doos trekt, sterf je. Dat is de enige regel. Als je je hand in de doos laat, zul je leven. Haal hem eruit, dan sterf je.'

Paul haalde een paar maal diep adem om niet zo te beven. 'Als ik roep zullen in een paar seconden de bedienden op uw nek zitten, en dan zult ú sterven.'

‘Je moeder die op wacht staat voor de deur zal de bedienden niet doorlaten. Daar kun je van op aan. Jouw moeder heeft deze proef overleefd. Nu is het jouw beurt. Het is een hele eer. We doen deze proef zelden met mannelijke kinderen.’

Nieuwsgierigheid bracht Pauls angst terug tot een handelbaar niveau. Hij hoorde de waarheid in de stem van de oude vrouw, dat viel niet te ontkennen. Als zijn moeder daar op wacht stond... als dit echt een proef was... En wat het ook was, hij wist dat hij erin verstrikt zat, gevangen door die hand naast zijn hals: de gom jabbar. Hij herinnerde zich het antwoord uit de Litanie tegen de angst die zijn moeder hem had geleerd uit het Bene Gesserit ritueel.

‘Ik moet niet bang zijn. Angst is de moordenaar van het verstand. Angst is een half-dood die volledige vernietiging meebrengt. Ik zal mijn angst onder ogen zien. Ik zal mijn angst over en door me heen laten vloeien. En als hij voorbij is, zal ik mijn innerlijk oog op zijn pad richten. Waar de angst is gegaan is niets achtergebleven. Alleen ikzelf blijf.’

Hij voelde zijn kalmte terugkeren en zei: ‘Ga verder, oude vrouw!’

‘Oude vrouw!’ snauwde ze. ‘Moed heb je wel, dat valt niet te ontkennen. Nou, we zullen zien, jongeman.’ Ze boog zich dicht naar hem toe en fluisterde bijna: ‘Je zult pijn voelen in de hand in de doos. Pijn. Maar! Als je je hand wegtrekt raak ik je hals aan met mijn gom jabbar – de dood zo snel als de bijl van de beul. Als je je hand terugtrekt heeft de gom jabbar je te pakken. Begrijp je dat?’

‘Wat zit er in de doos?’

‘Pijn.’

Hij voelde de prikkeling in zijn hand toenemen en perste zijn lippen op elkaar. *Hoe kan dit nou een proef zijn?* vroeg hij zich af. Het prikkende gevoel ging over in jeuk.

De oude vrouw zei: ‘Heb je wel eens van dieren gehoord die een poot afbijten om uit een val te komen? Dat is echt een truc voor dieren. Een mens zou in de val blijven zitten, de pijn verdragen en net doen of hij dood was, zodat hij de vallenzetter zou kunnen doden en een bedreiger van zijn soort uit de weg kon ruimen.’

De jeuk ging over in een vaag branderig gevoel. ‘Waarom doet u dit?’ vroeg hij.

‘Om te bepalen of je een mens bent. Zwijg nu.’

Paul balde zijn linkerhand tot een vuist toen het brandende gevoel in de andere hand heviger werd. Het werd langzaam erger: heter en heter... en heter. Hij voelde hoe de nagels van zijn vrije hand in zijn handpalm beten.

Hij probeerde de vingers van de brandende hand te bewegen, maar hij kon het niet.

‘Het brandt,’ fluisterde hij.

‘Stilte!’

De pijn steeg kloppend omhoog in zijn arm. Het zweet parelde op zijn voorhoofd. Elke vezel van zijn lichaam schreeuwde erom dat hij zijn hand uit dat brandende gat zou trekken... maar... de gom jabbar. Zonder zijn hoofd te bewegen, probeerde hij zijn ogen te draaien om die vreselijke naald te zien die daar naast zijn hals hing. Hij merkte dat hij schokkend ademhaalde, probeerde langzamer te inhaleren en kon het niet.

Pijn!

In zijn wereld bestond nog slechts die gefolterde hand en het oude gezicht dat hem van een paar centimeter afstand aanstaarde.

Zijn lippen waren zo droog dat hij ze nauwelijks van elkaar kreeg.

Het brandt! Het brandt!

Hij meende te voelen hoe de huid zwart opkrulde, het vlees schroeide en wegslonk tot alleen de verkoolde botten overbleven.

Het hield op!

Alsof er een schakelaar was omgedraaid, hield plotseling de pijn op.

Paul voelde zijn rechterarm trillen en merkte dat zijn hele lichaam nat was van het zweet.

‘Genoeg,’ mompelde de oude vrouw. ‘Kull wahad! Nooit heeft een vrouwelijk kind deze hoeveelheid doorstaan. Ik moet wel gewild hebben dat je het niet zou halen.’ Ze leunde achterover en haalde de gom jabbar bij zijn hals vandaan. ‘Haal je hand uit de doos, jongmens en kijk ernaar.’

Hij verzette zich tegen een pijnlijke rilling en staarde naar de duistere leegte waar zijn hand uit eigen vrije wil leek te blijven liggen. Herinneringen aan de pijn verhinderden elke beweging. Zijn verstand vertelde hem dat hij een verkoolde stomp uit die doos zou halen.

‘Doe het!’ snauwde ze.

Hij rukte zijn hand uit de doos en staarde er vol verbazing naar. Geen spoor. Geen teken van foltering op de huid. Hij hield de hand omhoog, draaide hem rond en boog zijn vingers.

‘Pijn via zenuwinductie,’ zei ze. ‘Kunnen niet zomaar potentiële mensen verminken. Maar er zijn er een heleboel die heel wat over zouden hebben voor het geheim van deze doos.’ Ze liet hem in de plooiën van haar gewaad verdwijnen.

‘Maar de pijn...’ zei hij.

‘Pijn,’ snoof ze. ‘Een mens kan elke zenuw in zijn lichaam uitschakelen.’

Paul voelde dat zijn linkerhand pijn deed, hij strekte zijn vingers en keek naar de vier bloederige plekken waar zijn vingernagels in het vlees hadden gesneden. Hij liet de hand langs zijn zij vallen en keek naar de oude vrouw. 'Hebt u dat vroeger mijn moeder aangedaan?'

'Heb je ooit zand door een zeef geschud?' vroeg ze.

Haar snijdende vraag bracht zijn geest met een schok op een hoger waarnemingsniveau. *Zand door een zeef.* Hij knikte.

'Wij van de Bene Gesserit zeven het volk om de mensen te vinden.'

Hij hief zijn rechterhand op en dwong zich de pijn te herinneren. 'En is dat het enige waarmee dat gebeurt – pijn?'

'Ik heb je geobserveerd in je pijn, jongen. Pijn is niet meer dan het middelpunt van de proef. Je moeder heeft je verteld over onze manieren van waarnemen. Ik zie de tekenen van haar lessen in jou. Onze proef is crisis en waarneming.'

Hij hoorde de positieve klank in haar stem en zei: 'Dat is de waarheid!'

Ze staaarde hem aan. *Hij herkent de waarheid! Zou hij het zijn? Zou hij het waarlijk zijn? Ze temperde haar opwinding en hield zichzelf voor: Hoop verduistert de waarneming.*

'Jij weet dus wanneer de mensen geloven wat ze zeggen?' zei ze.

'Dat weet ik.'

De harmonische toon van kundigheid die door herhaalde proefnemingen is bevestigd, klonk door in zijn stem. Dat hoorde ze en ze zei: 'Misschien ben je de kwisatz haderach. Ga zitten, broertje, hier aan mijn voeten.'

'Ik sta liever.'

'Je moeder heeft ook ooit aan mijn voeten gezeten.'

'Ik ben mijn moeder niet.'

'Jij haat ons een beetje, niet?' Ze keek naar de deur en riep: 'Jessica!'

De deur vloog open en daar stond Jessica en staaarde met een harde blik de kamer in. De hardheid smolt weg toen ze Paul zag. Ze wist een flauw lachje op te brengen.

'Jessica, heb je ooit kunnen ophouden met mij te haten?' vroeg de oude vrouw.

'Ik hou van u en ik haat u tegelijk,' zei Jessica. 'De haat – die komt van pijn die ik nooit moet vergeten. De liefde – die...'

'Geen uitweidingen,' zei de oude vrouw, maar haar stem klonk vriendelijk. 'Je mag nu binnenkomen, maar je mag niet spreken. Doe die deur dicht en zorg ervoor dat niemand ons onderbreekt.'

Jessica stapte de kamer binnen, sloot de deur en ging er met haar rug tegenaan staan. *Mijn zoon leeft, dacht ze. Mijn zoon leeft en is... een mens!*

Ik wist dat hij een mens was... maar... hij leeft. Nu kan ik verder leven. De deur voelde hard en echt tegen haar rug. Alles in de kamer kwam rechtstreeks op haar af en drong zich op aan haar zintuigen.

Mijn zoon leeft.

Paul keek naar zijn moeder. *Ze sprak de waarheid.* Hij wilde alleen zijn om deze ervaring te overdenken, maar wist dat hij niet kon vertrekken voor hij toestemming kreeg. De oude vrouw had een bepaalde macht over hem gekregen. *Zij spraken de waarheid.* Zijn moeder had deze proef ook ondergaan. Er moest wel een verschrikkelijke bestemming achter zitten... de pijn en de angst waren vreselijk geweest. Hij begreep verschrikkelijke bestemmingen heel goed. Die gingen dwars tegen alles in. Ze waren hun eigen noodzaak. Paul had het gevoel dat hij met een verschrikkelijke bestemming was besmet. Maar hij wist nog niet wat die verschrikkelijke bestemming was.

‘Op zekere dag, jongen,’ zei de oude vrouw, ‘moet jij misschien ook zo buiten de deur staan. Daarvoor moet je heel wat in je mars hebben.’

Paul keek omlaag naar de hand die de pijn had gevoeld en toen omhoog naar de Eerwaarde Moeder. Haar stem had heel anders geklonken dan enige stem die hij ooit in zijn leven had gehoord. De woorden stonden met vurige letters in zijn geest. Ze hadden een eigenaardige scherpte. Hij voelde dat elke vraag die hij haar zou stellen een antwoord zou brengen dat hem uit zijn vlees-en-bloed wereld kon opheffen naar iets hogers.

‘Waarom zoeken jullie naar mensen?’ vroeg hij.

‘Om jullie vrij te maken.’

‘Vrij?’

‘Eens heeft de mens zijn denken overgedragen aan machines, in de hoop dat dit hem vrij zou maken. Maar dat had alleen maar tot gevolg dat andere mensen met machines hem tot slaaf maakten.’

“‘Gij zult u geen machine maken naar de gelijkenis van de menselijke geest’, citeerde Paul.

‘Rechtstreeks uit de Butlense Jihad en de Oranje Katholieke Bijbel,’ zei ze. ‘Maar wat de o.k. Bijbel had moeten zeggen is: Gij zult u geen machine maken die voorwendt dat hij een menselijke geest is. Heb je de mentat onder jullie bedienden bestudeerd?’

‘Ik heb bij Thufir Hawat gestudeerd.’

‘De Grote Revolutie heeft een kruk weggenomen,’ zei ze. ‘Hij dwong de *menselijke* geest tot ontwikkeling. Er werden scholen opgericht waar *menselijke* talenten geoefend werden.’

‘Bene Gesserit scholen?’

Ze knikte. ‘Er zijn nog twee belangrijke overlevenden van die oude scholen: de Bene Gesserit en het Ruimtegilde. Wij vinden dat het Gilde bijna alleen nadruk legt op louter mathematische dingen. De Bene Gesserit heeft een andere functie.’

‘Politiek,’ zei hij.

‘Kull wahad!’ zei de oude vrouw. Ze wierp Jessica een scherpe blik toe.

‘Dat heb ik hem niet verteld, Eerwaarde Moeder,’ zei Jessica.

De Eerwaarde Moeder richtte haar aandacht weer op Paul. ‘Daar ben je met een opmerkelijk gering aantal aanwijzingen achter gekomen,’ zei ze. ‘Politiek, inderdaad. De oorspronkelijke Bene Gesserit school werd geleid door mensen die de noodzaak inzagen van een zekere continuïteit in de zaken van de mensheid. Ze zagen dat die continuïteit nooit bereikt zou worden als ze niet eerst de mensen van de dieren scheidde – voor fokdoeleinden.’

Ineens verloren de woorden van de oude vrouw hun bijzondere scherpte voor Paul. Hij had het gevoel dat wat zijn moeder zijn *zintuig voor gerechtigheid* noemde geweld werd aangedaan. Niet dat de Eerwaarde Moeder tegen hem loog. Zij geloofde duidelijk in wat ze zei. Het was iets dat dieper zat, iets dat te maken had met zijn verschrikkelijke bestemming.

Hij zei: ‘Maar mijn moeder vertelt me dat een heleboel Bene Gesserit van de scholen hun afkomst niet kennen.’

‘De genetische lijnen zijn altijd in ons archief te vinden,’ zei ze. ‘Jouw moeder weet dat ze van een Bene Gesserit afstamt of dat anders haar geslacht op zich al aanvaardbaar was.’

‘Waarom zou ze dan niet mogen weten wie haar ouders zijn?’

‘Sommigen weten het... De meesten niet. We zouden haar bijvoorbeeld hebben willen kruisen met een nabije bloedverwant om een bepaalde genetische trek te laten domineren. We hebben allerlei soorten redenen.’

Weer voelde Paul dat hier de gerechtigheid geweld werd aangedaan. Hij zei: ‘Jullie nemen wel heel wat op je.’

De Eerwaarde Moeder staarde hem aan en vroeg zich verwonderd af. *Hoorde ik kritiek in zijn stem?* ‘Wij dragen een zware last,’ zei ze.

Paul voelde hoe hij steeds meer over de schok van de proef heen raakte. Hij keek haar onderzoekend aan en zei: ‘U zei dat ik misschien de... kwisatz haderach ben. Wat is dat, een menselijke gom jabbar?’

‘Paul,’ zei Jessica. ‘Je moet niet zo’n toon aanslaan tegen –’

‘Dat regel ik wel, Jessica,’ zei de oude vrouw. ‘Nou jongen, weet je iets van het Waarheidszeggersgif?’

‘Jullie nemen dat om je vermogen om onwaarachtigheid te ontdekken te vergroten,’ zei hij. ‘Dat heeft mijn moeder me verteld.’

‘Heb je ooit de waarheidsrance gezien?’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Nee.’

‘Het gif is gevaarlijk,’ zei ze, ‘maar het brengt inzicht. Als een Waarheidszegger de gave van het gif ontvangt, kan ze vele plaatsen in haar geheugen zien – in het geheugen van haar lichaam. Wij kijken langs vele paden van het verleden... maar alleen langs vrouwelijke paden.’ Haar stem kreeg een droeve klank. ‘Toch is er een plek die geen enkele Waarheidszegger kan zien. Die boezemt ons afkeer in en grote vrees. Er is gezegd dat er eens een man zal komen die in de gave van het gif zijn innerlijk oog zal vinden. Hij zal kijken waar wij het niet kunnen – in vrouwelijk en mannelijk verleden allebei.’

‘Die kwisatz haderach van jullie?’

‘Ja, hij die op vele plaatsen tegelijk kan zijn: de kwisatz haderach. Vele mannen hebben het gif geprobeerd... o, zo veel, maar geen enkele is geslaagd.’

‘Ze probeerden het en faalden, allemaal?’

‘O nee.’ Ze schudde haar hoofd. ‘Ze probeerden het en stierven.’

Muad’Dib proberen te begrijpen zonder zijn doodsvijanden, de Harkonnens, te begrijpen, staat gelijk met proberen de Waarheid te zien zonder de Leugen te kennen. Het is proberen het Licht te zien zonder de Duisternis te kennen. Het is onmogelijk.

Handleiding tot het leven van Muad’Dib door Prinses Irulan

Door een duwtje van een dikke hand vol schitterende ringen, draaide de gedeeltelijk overschaduwde reliëfglobe van een wereld rond. De globe stond op een losse, gedecoreerde standaard voor een wand van een kamer zonder ramen, waarvan de andere wanden een lapjesdeken vormden van veelkleurige rollen, filmboeken, banden en spoelen. Licht uit gouden bollen in verplaatsbare suspensievelden verlichtte de kamer.

Een ovaal bureau met een blad van versteend elacchahout met de kleur van roze jade stond midden in de kamer. Er stonden veriforme suspensiestoelen omheen, waarvan er twee bezet waren. In een ervan zat een donkerharige jongen van een jaar of zestien met een rond en stuurs gezicht. In de andere zat een slanke, kleine man met een verwijfd gezicht.

De jongen en de man staarden beiden naar de globe en de man die hem, half verborgen in de schaduwen, ronddraaide.

Naast de globe werd gegrinnikt. Uit het gelach kwam een basstem tevoorschijn: ‘Daar heb je hem, Piter – de grootste menserval uit de ge-

schiedenis. En de hertog loopt er regelrecht in. Is het niet groots wat ik, Baron Vladimir Harkonnen, doe?’

‘Zeker, Baron,’ zei de man. Hij had een tenorstem met een zoete, wel-luidende klank.

De dikke hand daalde neer op de globe en hield hem stil. Nu konden alle ogen in de kamer zich richten op het stille oppervlak om te zien dat het zo’n soort globe was dat werd gemaakt voor rijke verzamelaars of planetaire gouverneurs van het Keizerrijk. Hij droeg het stempel van Keizerlijk handwerk. Lengte- en breedtegraden waren ingelegd met haar-fijne platinadraden. De poolkappen waren zettingen van de fijnste witte rookdiamanten.

De dikke hand bewoog zich langs de details van het oppervlak. ‘Ik nodig jullie uit goed te kijken,’ dreunde de bas. ‘Kijk goed, Piter, en jij ook Feyd-Rautha, mijn lieveling, van zestig graden noorderbreedte tot zeventig graden zuiderbreedte die prachtige rimpels. Doet hun kleur je niet denken aan zoete karamels? En nergens zie je het blauw van meren of rivieren of zeeën. En die fraaie poolkappen – zo klein. Zou iemand zich in dit oord kunnen vergissen? Arrakis! Waarlijk uniek. Een uitgelezen omgeving voor een unieke overwinning.’

Piter krulde zijn lippen. ‘En dan te bedenken, Baron, dat de Padishah Keizer van mening is dat hij de Hertog uw specieplaneet heeft gegeven. Hoe pijnlijk.’

‘Dat is een onzinnige opmerking,’ gromde de Baron. ‘Dat zeg je alleen maar om de jonge Feyd-Rautha in verwarring te brengen, maar het is niet nodig mijn neef in verwarring te brengen.’

De stuurs kijkende jongen ging verzitten in zijn stoel en streek een rimpeltje glad in de zwarte maillot die hij droeg. Hij ging rechtop zitten toen er kies werd geklopt op de deur in de wand achter zijn rug.

Piter hees zich uit zijn stoel, liep naar de deur en deed die net wijd genoeg open om een boodschapkoker in ontvangst te kunnen nemen. Hij sloot de deur, maakte de koker los en las de boodschap. Hij grinnikte. Nog een keer.

‘Nou?’ vroeg de Baron.

‘De idioot heeft geantwoord, Baron!’

‘Wanneer heeft een Atreides ooit een gelegenheid voor een weids gebaar niet aangegrepen?’ vroeg de Baron. ‘Nou, wat heeft hij te zeggen?’

‘Hij is uiterst onheus, Baron. Noemt u “Harkonnen” – niet “Sire et Cher Cousin”, geen titel, helemaal niets.’

‘Het is een uitstekende naam,’ gromde de Baron en in zijn stem was zijn ongeduld duidelijk te horen. ‘Wat heeft onze geliefde Leto te zeggen?’

‘Hij zegt: “Uw aanbod voor een ontmoeting moet ik weigeren. Ik heb herhaaldelijk uw verraderlijkheid ervaren en iedereen weet dat.”’

‘En verder?’ vroeg de Baron.

‘Hij zegt: “De kanly-kunst wordt in het Keizerrijk nog steeds bewonderd.” Hij tekent met: “Hertog Leto van Arrakis”.’ Piter begon te lachen. ‘Van Arrakis! Lieve help! Dit is bijna te dol!’

‘Zwijg, Piter,’ zei de Baron en het lachen hield op alsof het was uitgeschakeld met een schakelaar. ‘Kanly, dus,’ zei de Baron. ‘Vendetta, niet? En hij gebruikt dat aardige oude woord dat zo rijk is aan tradities om er zeker van te zijn dat ik weet dat hij het meent.’

‘U hebt het verzoeningsgebaar gemaakt,’ zei Piter. ‘Er is aan de regels voldaan.’

‘Jij praat te veel voor een mentat, Piter,’ zei de Baron. En hij dacht: *Ik moet hem binnen kort zien kwijt te raken. Nog even en ik kan hem niet meer gebruiken.* De Baron staarde door de kamer naar zijn mentat-moordeenaar en zag datgene wat de meeste mensen het eerst opviel: de ogen, die beschaduwde spleten van blauw in blauw, die ogen waar helemaal geen wit in zat.

Een grijns trok over Piter's gelaat. Het was net de grimas van een masker onder die diepe gaten van zijn ogen. ‘Maar Baron! Nooit is de wraak zoeter geweest. Hier zien we een plan met uiterst verfijnd verraad: Leto zélf Caladan voor Arrakis laten omruilen – en zonder alternatief, omdat de Keizer het beveelt. Wat ondeugend van u!’

De Baron zei kil: ‘Je hebt last van woordkakerij, Piter.’

‘Maar ik ben gelukkig, Baron. Terwijl u... u wordt door jaloezie verteerd.’ ‘Piter!’

‘Ach, Baron! Is het niet spijtig dat u zelf dit verrukkelijke plan niet hebt kunnen opzetten?’

‘Op een goeie dag laat ik je wurgen, Piter!’

‘Wel zeker, Baron. Uiteindelijk wel! Maar een goede daad is nooit verloren, niet?’

‘Heb je verite of semuta gekauwd, Piter?’

‘Waarheid zonder angst verbaast de Baron,’ zei Piter. Zijn gezicht vertrok zich tot een karikatuur van een fronsend masker. ‘Aha! Maar ziet u, Baron, als mentat weet ik wanneer u de beul zal sturen. U zult zich inhouden zolang ik nog nut heb. Eerder stappen ondernemen zou zonde zijn en ik heb nog zeer veel nut. Ik weet dat u op die lieflijke Duinplaneet hebt geleerd niets te verspillen. Is dat niet waar, Baron?’

De Baron bleef Piter aanstaren.

Feyd-Rautha wriemelde op zijn stoel. *Die krakelende idioten!* dacht hij. *Mijn oom kan niet met zijn mentat praten zonder ruzie te maken. Denken ze soms dat ik niks anders te doen heb dan naar hun geruzie te luisteren?*

‘Feyd,’ zei de Baron. ‘Ik zei dat je moest luisteren en leren toen ik je hier binnenvroeg. Leer je iets?’

‘Ja, oom.’ De stem klonk zorgvuldig onderdanig.

‘Soms verbaas ik me wel eens over Piter,’ zei de Baron. ‘Ik veroorzaak pijn uit noodzaak, maar hij... Ik zweer dat hij er gewoon van geniet. Ikzelf kan medelijden voelen voor de arme Hertog Leto. Dr. Yueh zal spoedig zijn stappen tegen hem ondernemen, en dat zal het eind van het geslacht Atreides zijn. Maar Leto zal natuurlijk weten door wiens hand de plooi-bare dokter werd geleid... en die wetenschap zal iets vreselijks zijn.’

‘Waarom hebt u de dokter dan niet opgedragen rustig en doelmatig een kindjal tussen zijn ribben te steken?’ vroeg Piter. ‘U praat over medelijden, maar –’

‘De Hertog móet weten dat ik de hand heb in zijn ondergang,’ zei de Baron. ‘En de andere Grote Geslachten moeten het vernemen. Die wetenschap zal hen tot bezinning brengen. Dan krijg ik wat meer bewegingsvrijheid. De noodzaak ervan is duidelijk, maar daarom hoef ik het nog niet prettig te vinden.’

‘Bewegingsvrijheid,’ spotte Piter. ‘Nu al houdt de Keizer u in de gaten, Baron. U bent te brutaal. Op een goeie dag stuurt de Keizer een of twee legioenen van zijn Sardaukar hier naar Giedi Prime en dat is dan het einde van Baron Vladimir Harkonnen.’

‘Dat zou jij wel graag willen zien, niet Piter?’ vroeg de Baron. ‘Jij zou het heerlijk vinden het Sardaukarcorps mijn steden te zien plunderen en dit kasteel te zien leegroven. Dat zou jou waarlijk veel genoeg bezorgen.’

‘Hoeft de Baron dat nog te vragen?’ fluisterde Piter.

‘Jij had Bashar van het Corps moeten zijn,’ zei de Baron. ‘Jij stelt veel te veel belang in bloed en pijn. Misschien was ik te snel met mijn belofte over de buit van Arrakis.’

Piter deed vijf eigenaardig elegante pasjes de kamer in en bleef recht achter Feyd-Rautha staan. Er hing een gespannen sfeer in de kamer en de jongen keek met een bezorgd gezicht naar Piter.

‘Speel niet met Piter, Baron,’ zei Piter. ‘U heeft me Vrouwe Jessica beloofd. U heeft me haar beloofd.’

‘Waarom, Piter?’ vroeg de Baron. ‘Pijn?’ Piter staaarde hem aan en bleef zwijgen.

Feyd-Rautha schoof zijn suspensiestoel opzij en zei: ‘Oom, moet ik hierbij blijven? U zei dat u –’